

AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

TÜRKİYE-ERMENİSTAN İLİŞKİLERİ - DİPLOMATİK GÖZLEM - KASIM 2020

Alev KILIÇ

Blog No: 36
05.11.2020

Diplomatik Gözlem (Kasım 2020, 106. Sayı)

Alev KILIÇ

Diplomatik Gözlem dergisinin Nisan 2020 sayısında, Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin yüz yılı başlıklı yazımda; 3 Aralık 1920 tarihinde imzalanan Gümrü Anlaşması ile başlayan devletten devlete ilişkilerin yüz yılını ele almış, günümüzde maalesef bu ilişkilerin uzlaşma ve normalleşme çizgisinden uzak olduğunu kaydetmiştim. Geçtiğimiz altı ayda iki ülke arasındaki ilişkiler alışılmamış ve tırmanan bir gelişme göstermiş, karamsar öngörülerin de ötesinde bir koyuluk kazanmıştır. 27 Eylülde Dağlık Karabağda başlayan çatışmalar[1] Azerbaycan ile Ermenistan arasında savaşa dönüşmüştür. Türkiyenin Azerbaycana işgal altındaki topraklarını kurtarma konusunda tam destek vermesi Türkiyeyi de Ermenistanın hedef tahtasına oturtmuş, hatta savaşın Azerbaycana karşı değil Türkiyeye karşı olduğu söylemi resmi ağızlarda ve beyanlarda yer almıştır.

Avrasyanın kavşaklarından birini oluşturan Güney Kafkaslardaki konumu, günümüzde Ermenistana Rusyadan ve genel olarak Hristiyan dünyasından kaynaklanan geleneksel desteği sürdürmeyi ve artırmayı sağlayabilecek ek gerekçeler ortaya çıkartmıştır. Bu konumu Ermenistana, çok yönlü bağımlı olduğu Rusyanın yanı sıra, Avrupa Birliği, ABD ve Çin gibi güçlere de mavi boncuk dağıtabilme olanağı vermiştir. Böyle bir ortamda, Türkiye ile karşıtlığın verdiği sıkıntılar ile bu karşıtlıktan sağlayacağı desteğin değerlendirmesinde, dengenin karşıtlık lehinde oluştuğu anlaşılmaktadır.

Ermenistanda kısa bir süre öncesine kadar makul sınırlar içinde tutulmaya gayret

gösterilen Türkiye ve Türk karşıtlığı yakın dönemde hızla tırmanmış ve artık gizlenmeyen bir düşmanlığa dönüşmüştür. Bu gelişmede önemli bir eşiğin ABDdeki militan Ermeni lobisinin ön almasıyla, ABD Kongresinin her iki kanadında alınan Ermeni yanlısı kararlar ile aşıldığını söylemek mümkündür. 24 Nisanda ABD Başkanının Ermenileri Anma Günü münasebetiyle yayınladığı mesaj her ne kadar geleneksel çizgiyi aşmamışsa da, bu vesileyle Ermenistan Başbakanının ve Dışişleri Bakanının konuyu büyük taşkınlıkla istismar etme kararlılıkları ortaya konmuştur.

Türkiyeye karşı bir koalisyon yaratmak amacıyla, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) arasında üçlü cephe oluşturulmuştur. Bu cephe içinde Ermenistan Türkiyeye karşı aşırı ve saldırgan tutumu ile öne çıkmıştır. Bu cephenin başarısız kalan ve kendilerini gülünç durumda bırakan BM Genel Kurulu başkanlığına aday gösterilen Türk diplomatı engelleme girişimleri[2], bağnazlığın derecesini ortaya koymuştur. Kadük Sevr Antlaşmasının yüzüncü yılında yapılan beyanlar[3] ve tekrarlanan hayal mahsulü talepler Ermenistanın yayılmacı amaçlarını siyaseten belgelemiştir. Erivan metrosunda pervasızca sergilenen Büyük Ermenistan, 15 bölge başlıklı harita pano Ermenistanın bütün komşularına Gürcistan, Azerbaycan, İran ve Türkiyeye- karşı emellerinin açık kanıtı olmuştur. Örnekleri artırmak mümkündür. Bütün bunlar Ermenistanın Türkiyeye karşı saldırgan bir politika izleme ve tahrik etme kararının son altı ay içinde somut göstergeleri olmuştur.

Ermenistanın Türkiyeye karşı bu politikası Başbakan Nikol Paşinyan yönetiminin ilk başta vaat ettiği siyasi duruştan sapması olarak görülebilir. Demokratik reformlar yapmak ve Ermenistanı çağdaş değerlerle tanıştırmak vadiyle iktidara gelen bu yönetim, kısa bir süre içinde hayal kırıklığı yaratan başarısızlıklarını perdeleyebilmek üzere, milliyetçilik kartını oynama ve suçu dış düşmanlara atma yoluna başvurmuş, Azerbaycan ile çatışma ve Türk düşmanlığı kolaylığına kaçmıştır. Hükümette özellikle Savunma ile Dışişleri Bakanları bu konuda üstün gayret göstermiştir.

Ermenistanın yayılmacı, saldırgan politikasının ilk sinyali Ermenistan-Azerbaycan sınırında, Gürcistan sınırına ve stratejik geçiş yollarına hakim Tovuz bölgesinde12-13 Temmuzda patlak veren çatışmalarla verilmiştir[4]. Ermenistanın bölge istikrarını hedef alan politikasını yakından izleyen Türkiye, Ermenistan saldırısını kınayan bir açıklama yapmıştır. Türkiyenin Azerbaycana verdiği güçlü destek ilişkilerde bir söz düellosuna yol açmış, Türkiye Ermenistanın yayılmacı ve saldırgan politikalarına kayıtsız kalmadığını ve hoşnutsuzluk duyduğunu açıkça ortaya koymuştur.

27 Eylülde bu kez Dağlık Karabağda savaşa dönüşen çatışmalar, beklediği ve tahrik ettiği desteği bulamayan Ermenistanı zor durumda bırakmış, hezimetin eşiğine getirmiştir. Ermenistana desteğin zayıf olması ve yandaşlarından sözlü, manevi teşvikle sınırlı kalmasının arkasındaki gerekçe Ermenistan için daha da yıkıcı olmuştur. Ermenistana açıkça bu savaşın kendisine karşı olmadığı, Azerbaycanın işgal altındaki topraklarını kurtarma mücadelesi olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla Ermenistana; onun lehine bir müdahale yapılmasının haksız olacağı ve uluslararası hukukun ihlalini desteklemenin BM Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul kararlarına karşı gelmek anlamına geleceği hatırlatılmıştır.

Türkiye bu doğrultuda Azerbaycana hiçbir kuşkuya yer bırakmayan, güçlü destek veren en önde gelen ülke olmuştur. Olayların bu şekilde gelişmesi, Azerbaycan karşısında varlık gösterememesi, kamuoyunda yaratılan Ermenistanın diplomatik ve askeri gücü imajının yanıltıcılığının yaratacağı tepki ve bunun iç politika yansımaları Ermenistan yönetimini panikletmiştir. Yönetim mazeret ve çıkış yolu olarak karşılarındaki gerçek hasımın Türkiye olduğu söylemine sarılmış, bu iddiayı doğrulamak ve kabul ettirmek üzere üç ana iddiaya ağırlık vermiştir:

Bunlardan birisi, Türkiyenin Azerbaycan saflarında savaşmak üzere Suriyeden cihatçı unsurlar gönderdiği iddiasıdır. Hem Türkiye hem Azerbaycan bu iddiayı vakit geçirmeksizin kesinlikle yalanlamış, Azerbaycan yeterince askeri bulunduğunu hatırlatmış, böyle bir sevkiyatın, üçüncü ülke sınırlarını ilgilendirdiğinden, gizli kalamayacağına dikkat çekilmiştir. Yalan ve yanlış olduğu açık olmakla beraber, bu yanıltıcı habere Ermeni yandaşı ülkeler basınında doğruymuş gibi yer verilmiş, kimin nerede durduğu görülmüştür. Diğer taraftan bu propaganda kampanyası Ermenistanın cepheye getirdiği yasa dışı yabancı unsurları perdelemek için de uygun bir saptırma taktiği oluşturmuştur.

Bir diğeri, Ermenistan her darda kaldığında kullandığı Hristiyan dayanışması kozunu da tekrar ön plana çıkartmıştır. Elinde taarruz tüfeği tutan bir Ermeni Ortodoks (Gregoryan) papazı fotoğrafı, dindaşları mücadeleye çağırmıştır[5]. Savaş, Hristiyan halkın Müslümanlara karşı mücadelesi ve Hristiyan halkın ölüm kalım mücadelesi olarak takdim edilmiştir. Ermenistan Başbakanı kendini tutamamış, daha da ileri giderek, eğer Türk saldırısı Ermenistanda durdurulamazsa, Türklerin tekrar Viyanaya kadar gideceği fantazisini dile getirmiştir. Tabi bu arada kiliselerin bilinçli ve kasıtlı olarak tahrip edildiği iddiaları da ihmal edilmemiştir.

Nihayet, hiç şaşırtmayan soykırım söylemi ve iddiası bolca kullanılmış, bu savaşın ve Türkiyenin desteğinin gerisindeki asıl amacın Ermeni halkını soykırıma tabi tutmak olduğu iddia edilebilmiştir.

Bu gelişmeler Türkiyeye bazı gerçekleri bir kez daha göstermiştir. Ermenistan bu kadar bariz haksız, uluslararası hukuku hiçe sayan eylemine rağmen, kendisini haklı gösteren bir propaganda kampanyası sürdürebilmekte ve özellikle Batı-Hristiyan dünyasında yandaş bulabilmektedir. Ayrıca hakkın ve hukukun yanında yer almayı anlamsız başka hedefler ve amaçlar vehmederek çarpıtabilmektedir.

Türkiye ve Türk diplomasisi tarihi derinliğe ve engin tecrübeye sahiptir. Bölgeyi ve güncel çatışmaların ötesinde bölgenin uzun vadeli çıkarlarını değerlendirebilecek birikime ve bilgeliğe sahiptir. Yakın geçmişte gündeme getirdiği, Kafkasya İstikrar Paktı ve Kafkasya İstikrar ve İşbirliği Platformu önerileri bölgenin geleceğinin bölge ülkeleri arasında barış, istikrar, işbirliği ve iyi komşuluk ilişkilerinden geçtiği bilincinin yansıtılmasıdır. Bugün de aynı inanç ve düşünce, yukarıda kayıtlı tüm güçlük ve engellere rağmen geçerliğini korumaktadır.

[1] Azerbaycan Savaş Hali İlan Etti!, *Kırım Haber Ajansı*, 27 Eylül 2020, https://qha.com.tr/haberler/azerbaycan-savas-hali-ilan-etti/251489/.

[2] Ermenistan, Yunanistan ve GKRYnin konuya ilişkin bakış açısının bir tezahürü olarak bkz.Türkolog: Ermenistan, Yunanistan ve Kıbrısın, BMde Türkiye temsilcisinin seçilmesine engel olmaları bu ülkeler arasındaki işbirliğinin güzel bir örneği, *Ermenistan Kamu Radyosu,* 16 Haziran 2020, https://tr.armradio.am/2020/06/16/turkolog-ermenistan-yunanistan-ve-kibrisin-bmde-turkiye-temsilcisinin-secilmesine-engel-olmalari-bu-ulkeler-arasindaki-isbirliğinin-guzel-bir-orneği/.

[3] Detaylar için bkz.PM Pashinyans message on 100th anniversary of the Treaty of Sevres, *Iragir*, 10 Eylül 2020, https://www.lragir.am/en/2020/08/10/75204; President Armen Sarkissian: Treaty of Sèvres Remains an Essential Document for the Right of the Armenian People, *MassisPost*, 10 Ağustos 2020, https://massispost.com/2020/08/president-armen-sarkissian-treaty-of-sevres-remains-an-essential-document-for-the-right-of-the-armenian-people/.

[4] Azerbaycan-Ermenistan arasındaki 'Tovuz' krizinde son durum, *TRT Haber*, 16 Temmuz 2020, https://www.trthaber.com/haber/dunya/azerbaycan-ermenistan-arasindaki-tovuz-krizinde-son-durum-502162.html.

[5] Söz konusu fotoğraf Ermenistana ait resmi Twitter hesabından yayınlanmıştır. Bkz: Armenia, Faith and Power, 27 Eylül 2020, ÖS 1:34, https://twitter.com/armenia/status/1310165919344320513.

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: KILIÇ, Alev. 2026. "TÜRKİYE-ERMENİSTAN İLİŞKİLERİ - DİPLOMATİK GÖZLEM - KASIM 2020." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2020 / 36. Kasım 05. Erişim Kasım 12, 2026. https://avimbulten.org/Blog/TURKIYE-ERMENISTAN-ILISKILERI-DIPLOMATIK-GOZLEM-KASIM-2020

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26

@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır